



Spodbujanje vključevanja nizkokvalificiranih odraslih priseljencev v izobraževanje odraslih

Vodnik za izobraževalne ustanove in delodajalce

Kazalo vsebine

UVOD	3
1. MIGRANTI V IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH - IZZIVI IN OVIRE	4
1.1 Ovire za nizkokvalificirane priseljence pri vključevanju v izobraževanje odraslih	4
1.2 Izzivi za nizkokvalificirane priseljence v izobraževanju odraslih	5
1.3 Pomen izobraževanja odraslih pri socialnem vključevanju	6
2. POVEČANJE MOTIVACIJE	8
2.1 Kako motivirati nizkokvalificirane priseljence za udeležbo v izobraževanju odraslih	8
2.2 Glavni razlogi za vključitev v izobraževanje odraslih	10
2.3 Primeri učinkovitih motivacijskih pristopov	11
3. PREMOSTITEV VRZELI	13
3.1 Prilagajanje učnih programov za nizkokvalificirane priseljence	13
3.2 Preseganje ovir: Oblikovanje in spodbujanje dostopnih in privlačnih programov izobraževanja odraslih	14
3.3 Razmisleki za izobraževalne ustanove in delodajalce pri ustvarjanju vključujočih učnih okolij	17
4. ZGODBE O USPEHU	20
4.1 Vpliv izobraževanja odraslih na vključevanje in koristi vseživljenjskega učenja	20
4.2 Osebna in poklicna rast z izobraževanjem odraslih	20
4.3 Zgodbe iz resničnega življenja, ki prikazujejo vpliv izobraževanja odraslih na priseljence	23
5. SPREMINJANJE MISELNOSTI	28
5.1 Kaj je miselnost?	28
5.2 Pomen miselnosti za rast	29
5.3 Oblikovanje miselnosti	30
SKLEPI	32
REFERENCA	33

Razvito v okviru projekta 3L Mindset št. 2022-1-AT01-KA220-ADU-000087628

Publikacija Spodbujanje vključevanja nizkokvalificiranih odraslih priseljencev v izobraževanje odraslih - Vodnik za izobraževalne ustanove in delodajalce je licencirana pod CC BY-SA 4,0.



Uvod

Cilj projekta 3L Mindset je spremeniti pogled manj kvalificiranih odraslih priseljencev na izobraževanje odraslih. Z odpravljanjem institucionalnih in individualnih ovir želimo olajšati nadgradnjo znanja in spretnosti ter povečati socialno vključenost. Glavna rezultata projekta bosta izčrpno politično poročilo in praktična knjižica za šole in izobraževalce. Poleg tega bosta ustvarjena dinamičen program usposabljanja učiteljev in motivacijski kanal na YouTubeu, ki bosta spodbujala vseživljenjsko učenje.

Odrasli nizkokvalificirani priseljenci so pomemben del naših skupnosti, saj s seboj prinašajo edinstvene izkušnje, poglede in spretnosti. Vendar pa lahko jezikovne ovire, kulturne razlike in omejen dostop do izobraževanja pogosto ovirajo njihovo polno vključevanje v družbo. Tu ima izobraževanje odraslih ključno vlogo.

V Unescovem akcijskem okviru iz Beléma je poudarjena ključna povezava med izobraževanjem odraslih in socialno vključenostjo ter poudarja, da je izobraževanje temeljna človekova pravica, ki bi morala biti dostopna vsem, ne glede na ozadje ali okoliščine. Z zagotavljanjem prilagojenih učnih priložnosti tem posameznikom omogočamo, da ne le izboljšajo svoje poklicne spretnosti, temveč tudi postanejo dejavni udeleženci družbenega, gospodarskega in kulturnega življenja v državi, ki so jo sprejeli. Z izobraževanjem premoščamo razlike, spodbujamo medsebojno razumevanje in utiramo pot bolj vključujoči družbi, v kateri ima vsakdo priložnost, da doseže svoj polni potencial.

Ta knjižica služi kot pomemben uvodni vir in ponuja vpogled v izzive, s katerimi se nizkokvalificirani priseljenci soočajo pri dostopu do izobraževanja odraslih. Čeprav ni celovit program usposabljanja, zagotavlja začetne smernice za izobraževalce, saj predstavlja dragocene informacije, predloge in praktične nasvete. Poglobi se v spodbujanje miselnosti za rast med odraslimi učenci, obravnava ovire za vstop, motivacijske strategije, prilagajanje programov in izmenjavo navdihujočih zgodb o uspehu. Knjižica, ki je na voljo v angleščini, španščini, nemščini in slovenščini, je dragoceno gradivo, dostopno na spletnem mestu projekta, ki izobraževalce opremi s temeljnim znanjem za podporo različnim potrebam odraslih udeležencev izobraževanja.

Opomba o izrazu nizkokvalificirana oseba

V knjižici se izraz "nizkokvalificirani" uporablja za odrasle z nižjo stopnjo izobrazbe. V tem dokumentu se posameznik šteje za nizkokvalificiranega, če je njegova stopnja izobrazbe nižja od višje sekundarne stopnje izobrazbe, opredeljene v ISCED (v skladu z opredelitvijo pojma EU). Pri tem je pomembno poudariti, da so odrasli z nizkimi kvalifikacijami vse prej kot "nizkokvalificirani", saj imajo lahko različne spretnosti, od poklicnih do praktičnih, jezikovnih in medosebnih. Izraz "nizkokvalificirani" se nanaša izključno na formalno doseženo izobrazbo.

1. Migranti v izobraževanju odraslih - izzivi in ovire

Izobraževanje odraslih ima ključno vlogo pri opremljanju posameznikov z veščinami in znanjem, potrebnimi za uspeh na današnjem hitro razvijajočem se trgu dela. Vendar pa nizko kvalificirani priseljenci pri dostopu do programov izobraževanja odraslih pogosto naletijo na velike ovire. V tem poglavju so obravnavani ti dejavniki, vključno z jezikovnimi ovirami, pomanjkanjem priznanih pooblastil, finančnimi stroški in omejeno ozaveščenostjo o virih.



1

1.1 Ovire za nizkokvalificirane priseljence pri vključevanju v izobraževanje odraslih

Ena od največjih ovir, s katerimi se nizkokvalificirani priseljenci soočajo pri dostopu do izobraževanja odraslih, je jezikovna ovira. Veliko priseljencev prispe v državo gostiteljico z omejenim znanjem lokalnega jezika ali brez njega. To ovira njihovo sposobnost učinkovitega sporazumevanja, razumevanja učnega gradiva in sodelovanja pri izobraževalnih dejavnostih, kar vodi v občutek izolacije in razočaranja. Glede na študijo, ki jo je opravil [Schnepf](#) (2007), je znanje jezika ključni dejavnik za udeležbo priseljencev v programe izobraževanja odraslih. Ugotovili so, da so se priseljenci z boljšim znanjem jezika pogosteje vpisali v tečaje izobraževanja odraslih in jih dokončali, kar je posledično povečalo njihove zaposlitvene možnosti in socialno-ekonomsko vključenost.

Drugo pomembno vprašanje, s katerim se soočajo nizkokvalificirani priseljenci, je nepriznavanje njihovih tujih pooblastil. Številni nizkokvalificirani priseljenci imajo izobrazbo

in delovne izkušnje iz svojih matičnih držav, ki v novi državi prebivanja morda niso ustrezno priznane. To lahko ovira njihov dostop do ustreznih programov izobraževanja odraslih, ki bi jim omogočili nadgradnjo znanj in spretnosti ter iskanje ustrezne zaposlitve. Poročilo [Inštituta za migracijsko politiko \(MPI\) iz leta 2013](#) poudarja, da je priznavanje tujih referenc zapleten in raznolik proces v različnih državah gostiteljicah, zaradi česar imajo priseljenci, ki iščejo priložnosti za izobraževanje, precejšnje ovire. Vlade in izobraževalne ustanove morajo poenostaviti postopke ocenjevanja poverilnic, da bi olajšali vključevanje nizkokvalificiranih priseljencev v programe izobraževanja odraslih.

Poleg tega so finančne ovire za nizkokvalificirane priseljence, ki se želijo vključiti v izobraževanje odraslih, precejšnja ovira. Številni priseljenci se soočajo z ekonomskimi težavami, ki jih še povečujejo visoki stroški izobraževanja in potreba po preživljanju družin. Zaradi tega imajo pogosto omejena sredstva za vlaganje v nadaljnje izobraževanje. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) (2019) poudarja pomen cenovno ugodnega in dostopnega izobraževanja za priseljence, zlasti za tiste z nizkimi kvalifikacijami. Vlade in institucije morajo razmisliti o izvajanju ciljno usmerjenih programov finančne pomoči in štipendij, da bi olajšale breme stroškov izobraževanja za nizkokvalificirane priseljence.

Nazadnje, nizkokvalificirani priseljenci imajo lahko težave pri dostopu do izobraževanja odraslih tudi zaradi omejenega zavedanja in informacij o razpoložljivih programih. K temu prispevajo jezikovne ovire in nepoznavanje izobraževalnega sistema države gostiteljice. Posledično lahko priseljenci zamudijo dragocene priložnosti za razvoj spretnosti in poklicno napredovanje. [Zarifis \(2021\)](#) poudarja pomen celovitih pobud za ozaveščanje in širjenje informacij, namenjenih skupnostim nizkokvalificiranih priseljencev. Z zagotavljanjem jasnih in kulturno občutljivih informacij lahko vlade in ponudniki izobraževanja izboljšajo razumevanje priseljencev o razpoložljivih izobraževalnih priložnostih.

Nizko kvalificirani priseljenci se pri dostopu do programov izobraževanja odraslih soočajo s številnimi ovirami. Odpravljanje teh ovir zahteva večplasten pristop, ki vključuje izboljšanje znanja jezika, priznavanje tujih pooblastil, zagotavljanje finančne pomoči in boljše razširjanje informacij. Oblikovalci politik, izobraževalci in zainteresirane strani v skupnosti morajo sodelovati pri oblikovanju vključujočih in podpornih sistemov izobraževanja odraslih, ki nizko kvalificiranim priseljenecem omogočajo, da v svojih novih domovih uspevajo.

1.2 Izzivi za nizkokvalificirane priseljence v izobraževanju odraslih

Kot je razvidno iz prejšnjega poglavja, imajo nizkokvalificirani priseljenci težave pri dostopu do izobraževanja odraslih. Vendar pa se nizkokvalificirani priseljenci tudi v izobraževanju odraslih soočajo z množico izzivov, ki lahko vplivajo na njihovo splošno dobro počutje in možnosti za napredovanje v izobraževanju. Te ovire vključujejo znanje jezika v tečajih, razlike v izobraževanju in diskriminacijo.

Znanje jezika je temeljni izziv, s katerim se nizkokvalificirani priseljenci soočajo tako v izobraževanju odraslih kot zunaj njega. Ta jezikovna ovira jim ne ovira le dostopa do izobraževanja odraslih, temveč vpliva tudi na njihovo uspešnost v izobraževalnih programih za odrasle. Študija, ki so jo opravili [Suárez-Orozco in drugi](#) (2011), razkriva, da omejeno znanje jezika ovira udeležbo nizkokvalificiranih imigrantov v programih usposabljanja in razvijanja spretnosti, kar ohranja njihov neugoden položaj na trgu dela.

Prav tako se nizkokvalificirani priseljenci pogosto soočajo z razlikami v izobrazbi in referencah v primerjavi z domačimi državljani. V izobraževanju odraslih lahko to povzroči, da so nizkokvalificirani priseljenci uvrščeni v tečaje, ki ne ustrezajo njihovim izkušnjam. [Siar \(2013\)](#) poudarja, da pomanjkanje priznavanja tujih diplom prispeva k "deskillingu": procesu, v katerem visokokvalificirani priseljenci postanejo nizkokvalificirani delavci. Reševanje tega vprašanja zahteva celovite in pregledne postopke ocenjevanja, ki priznavajo vrednost predhodne izobrazbe in delovnih izkušenj priseljencev.

Poleg tega je dostop do kakovostnega izobraževanja in usposabljanja ključnega pomena za nizkokvalificirane priseljence, ki želijo izboljšati svoje zaposlitvene možnosti in socialno-ekonomski položaj. Vendar jim omejena sredstva in finančne omejitve pogosto preprečujejo, da bi se vpisali v izobraževalne programe, ki bi lahko izboljšali njihovo znanje. [Peri in Sparber \(2009\)](#) navajata, da lahko ciljno usmerjene naložbe v programe izobraževanja in usposabljanja odraslih za nizkokvalificirane priseljence znatno povečajo njihovo produktivnost in zaslužek. Oblikovalci politik bi morali dati prednost širitvi cenovno ugodnih in dostopnih pobud za izobraževanje odraslih, da bi spodbudili vključevanje in napredovanje nizkokvalificiranih priseljencev.

Nazadnje, v različnih družbah še vedno obstajajo diskriminacija in predsodki do nizkokvalificiranih priseljencev. Negativen odnos gostiteljske skupnosti lahko povzroči družbeno izolacijo in ovira prizadevanja priseljencev, da bi našli zaposlitev in polno sodelovali v javnem življenju. Izčrpen pregled, ki sta ga pripravila [Szaflarski in Bauldry \(2019\)](#), poudarja škodljive učinke diskriminacije na duševno zdravje, dobro počutje in socialno vključenost priseljencev. Oblikovanje vključujočih politik in spodbujanje medkulturnega razumevanja sta bistvena koraka pri odpravljanju teh ovir in spodbujanju vključujoče družbe.

Nizkokvalificirani priseljenci se v izobraževanju odraslih soočajo z vrsto pomembnih izzivov, vključno z omejenim znanjem jezika, razlikami v izobraževanju, omejenim dostopom do kakovostnega izobraževanja in diskriminacijo. Za reševanje teh izzivov morajo oblikovalci politik, izobraževalci in zainteresirane strani v skupnosti skupaj sodelovati pri oblikovanju celovitih rešitev, ki spodbujajo učenje jezika, priznavanje tujih pooblastil, širjenje dostopa do izobraževanja in usposabljanja ter spodbujanje vključujočega in prijaznega okolja za vse priseljence.

1.3 Pomen izobraževanja odraslih pri socialnem vključevanju

Izobraževanje odraslih ima ključno vlogo pri spodbujanju socialne vključenosti, saj posameznikom omogoča pridobivanje znanja, spretnosti in samozavesti, potrebnih za polno sodelovanje v družbi. Spodbuja osebno rast, gospodarsko krepitev in sodelovanje v skupnosti. V tem poglavju je obravnavan pomen izobraževanja odraslih pri spodbujanju socialne vključenosti ter poudarjen njegov pozitiven vpliv na posameznike in skupnosti.

Smernice za krepitev socialne vključenosti z izobraževanjem odraslih:

Gospodarsko opolnomočenje: Izobraževanje odraslih bi se moralo osredotočiti na zagotavljanje praktičnih spretnosti in usposabljanja posameznikov iz marginaliziranih okolij, s čimer bi izboljšali zaposljivost in se prilagodili spreminjajočim se trgom dela. Vlaganje v izobraževanje pomaga zmanjševati razlike v dohodkih in krepiti gospodarstvo skupnosti.

Digitalna pismenost: V programe izobraževanja odraslih vključite usposabljanje za digitalno pismenost in tako premostite digitalni razkorak. To je še posebej pomembno za starejše odrasle in tiste, ki so omejeno izpostavljeni tehnologiji. Digitalna pismenost omogoča boljši dostop do spletnih virov in možnosti e-učenja ter spodbuja vključenost v digitalni dobi.

Civilno vključevanje: Izobraževanje odraslih bi moralo spodbujati kritično mišljenje in komunikacijske spretnosti ter tako krepiti aktivno državljanstvo. Opolnomočeni državljani bolj sodelujejo v dejavnostih skupnosti, se zavzemajo za socialno pravičnost in spodbujajo pozitivne družbene spremembe, s čimer krepijo socialno kohezijo in vključenost.

Vseživljenjsko učenje: Spodbujajte in promovirajte idejo nenehnega učenja po končanem formalnem izobraževanju. Vseživljenjsko učenje omogoča posameznikom, da se prilagodijo razvijajočim se pokrajinam in ostanejo socialno povezani, ne glede na starost ali ozadje. Ta koncept je ključnega pomena za boj proti socialni izključenosti in zagotavljanju družbenega sodelovanja za vse.



© Slika: Frepik

Pomen izobraževanja odraslih za socialno vključevanje je neprecenljiv. Z ekonomskim opolnomočenjem, digitalno vključenostjo, državljsko angažiranostjo in vseživljenjskim učenjem izobraževanje odraslih prispeva k odpravljanju ovir in spodbujanju bolj vključujoče družbe. Vlade, oblikovalci politik in zainteresirane strani morajo dati prednost naložbam v pobude za izobraževanje odraslih, ki obravnavajo različne potrebe posameznikov in skupnosti ter spodbujajo socialno vključenost in enakost. S priznavanjem preobrazbenega potenciala izobraževanja odraslih lahko družbe gradijo bolj vključujočo prihodnost, ki ceni prispevke vseh svojih članov.

2. Povečanje motivacije

Študije andragogike, ki so bile izvedene v zadnjih letih, so postavile pod vprašaj načine poučevanja in učenja, ki posnemajo tradicionalne šolske modele. Ti pristopi so postali zastareli.

Danes vemo, da **se odrasli učijo drugače kot otroci** in se najbolje učijo, če je učenje postavljeno v kontekst (na primer njihovo delovno okolje) ter če je praktično in problemsko usmerjeno (Knowles, 1984). Ta pristop, ki posnema stile poučevanja in učenja, ki jih poznamo iz šole, je še posebej problematičen za odrasle migrante z nizkim znanjem, saj so mnogi med njimi doživeli neuspeh v izobraževanju in se morda težko vrnejo v učilnico v šolskem okolju.



2

2.1 Kako motivirati nizkokvalificirane priseljence za udeležbo v izobraževanju odraslih

Obstaja nekaj dokazov, da **so odrasli z nizkimi kvalifikacijami manj pripravljeni sodelovati v časovno intenzivnem usposabljanju kot visokokvalificirani delavci**, tudi zaradi različnih preferenc in osebnostnih lastnosti obeh skupin (Fouarge, Schils in de Grip, 2013).

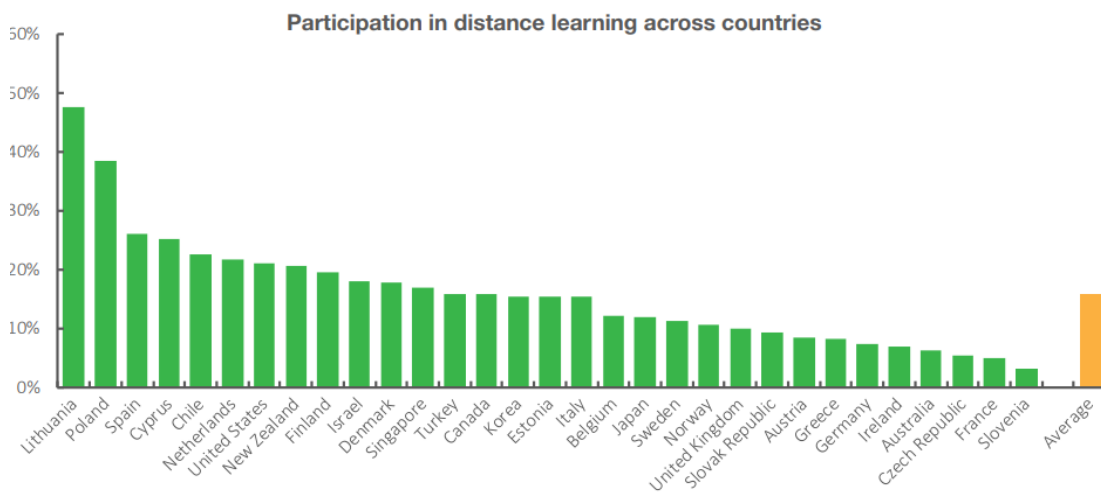
Poročilo OECD "Getting Skills Right: Vključevanje nizkokvalificiranih odraslih v učenje" (2019) potrjuje, da je rešitev problematike dolgotrajnih tečajev lahko zagotavljanje **modularnih programov usposabljanja**, ki odraslim omogočajo, da se učijo v svojem času in oblikujejo **svojo učno pot**. V nasprotju s tradicionalnimi učnimi programi, ki jih je treba za pridobitev kvalifikacije dokončati v celoti, modularna ponudba razdeli učni program na samostojne module. Vsak modul ima svoje ločene učne rezultate, ki se po zaključku potrdijo kot kreditne

točke ali delne kvalifikacije. Učenci lahko sčasoma pridobijo celotno kvalifikacijo tako, da zaporedoma dodajajo module v svoj učni portfelj.

Po drugi strani pa imajo številni odrasli z nizko ravno pismenosti in računske pismenosti še vedno dragocene spretnosti, kot so vožnja različnih vozil ali skrb za stranke. Podobno imajo lahko nekateri odrasli nizke formalne kvalifikacije, vendar so z dolgoletnimi delovnimi izkušnjami pridobili enakovredna **znanja in spretnosti**. Priznavanje in potrjevanje teh spretnosti ima lahko več prednosti. Za posameznike pomeni **priznanje njihovih prizadevanj za neformalno učenje, poveča motivacijo in je** lahko odskočna deska za nadaljnje formalno učenje. Delodajalci imajo koristi od priznavanja spretnosti, saj izboljšajo produktivnost in uskladijo znanja ter spretnosti zaposlenih z zahtevami delovnega mesta. Ti pozitivni učinki prispevajo tudi k **splošnemu delovanju trga dela**.

Vendar pa je za uresničitev teh koristi ključnega pomena, da delodajalci in družba **cenijo potrdila, pridobljena s priznavanjem spretnosti** in jih obravnavajo enako kot potrdila, pridobljena s formalnim izobraževanjem.

Eden od načinov za večjo fleksibilnost izobraževanja odraslih je učenje na daljavo, na primer v obliki spletnega samostojnega učenja. Po podatkih OECD PIAAC 16 % nizkokvalificiranih udeležencev izobraževanja vsaj del usposabljanja opravi v obliki učenja na daljavo. Vendar pa se razmere med državami zelo razlikujejo. V Litvi se učenja na daljavo udeležuje skoraj vsak drugi nizkokvalificirani učenec, v Sloveniji pa manj kot eden od dvajsetih.



Note: Average of OECD countries participating in PIAAC; job-related education and training only; % of learners.
Source: PIAAC data (2012,2015).

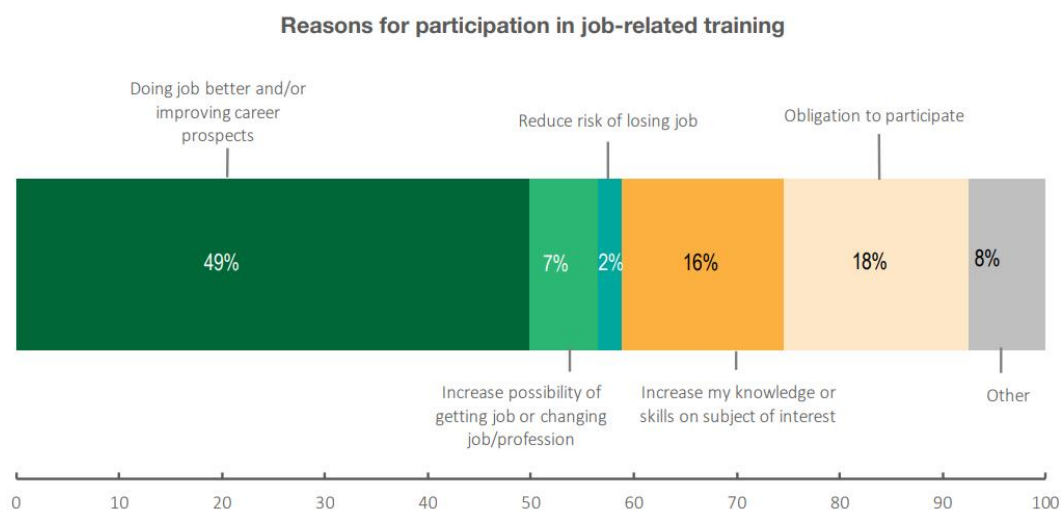
2.2 Glavni razlogi za vključitev v izobraževanje odraslih

Večina **nizkokvalificiranih odraslih priseljencev** se uči, da bi **napredovali v svoji karieri** (glej spodnji graf). Vendar pa jim priložnosti za učenje ne zagotavljajo vedno znanja in spretnosti, ki so potrebni za trg dela.

Po podatkih AES le dva od treh odraslih menita, da jima je udeležba na usposabljanju pomagala pri doseganju pozitivnih zaposlitvenih rezultatov, kot so boljše delo na trenutnem delovnem mestu, napredovanje, (nova) zaposlitev ali višja plača.

Po podatkih raziskave o stalnem poklicnem usposabljanju (CVTS) se dva od petih odraslih, ki se udeležujejo usposabljanja, udeležujeta le usposabljanja o varnosti in zdravju pri delu. Čeprav je znanje o varnosti in zdravju pri delu pomembna zahteva za zmanjšanje verjetnosti nezgod pri delu, je del obveznega usposabljanja in ni nujno, da pomaga ljudem, da se pripravijo na delo v prihodnosti.

Danes je bolj kot kdaj koli prej treba najti načine in metode, s katerimi bodo odrasli z nizkimi znanji in spretnostmi ugotovili koristnost in pomen vseživljenjskega učenja.



Note: Average of OECD countries participating in PIAAC; non-formal job-related education and training only.
Source: PIAAC data (2012, 2015).

2.3 Primeri učinkovitih motivacijskih pristopov

Poročilo OECD "Getting Skills Right: V njem so navedeni trije primeri dobrih praks, ki upoštevajo način učenja odraslih.

1. SPRETNOSTI IN DELO

Norveški program **Skills Plus Work (Znanje in spretnosti za delo)** predvideva, da se usposabljanje za osnovne spretnosti vključi na delovno mesto. Od leta 2006 je program podprl več kot 30 000 odraslih pri pridobivanju bralnih, pisnih, računskih in digitalnih spretnosti. Zasebna in javna podjetja lahko zaprosijo za nepovratna sredstva za usposabljanje svojih zaposlenih. Usposabljanje mora združevati **usposabljanje za delo in usposabljanje za temeljne spretnosti** (po možnosti tudi drugo usposabljanje, povezano z delom), njegov cilj pa je okrepiti motivacijo delavcev za učenje. Smernice za oblikovanje programov so na voljo v obliki profilov osnovnih spretnosti, povezanih z delom, za različne poklice, učnih gradiv in nacionalnih standardov za osnovne spretnosti za odrasle. Za odrasle, ki niso zaposleni, obstaja podoben program, ki ga vodi prostovoljni sektor.

2. GENERALNA SKUPŠČINA

Kombinirano učenje je ključnega pomena za pristop **Generalne skupščine** k izobraževanju. Generalna skupščina je zasebni ponudnik izobraževanja s sedežem predvsem v ZDA, ki ponuja **usposabljanje na področju danes najbolj iskanih znanj**, kot so kodiranje, oblikovanje podatkov ali digitalni marketing. Čeprav so njihovi tečaji običajno namenjeni odraslim z visokim znanjem, je njihov pristop k kombiniranemu učenju verjetno pomemben tudi za odrasle z nizkimi kvalifikacijami. Pri Generalni skupščini **se lahko učenci določene spretnosti naučijo na različne načine**, vključno s spletnim samoučenjem, učenjem pod strokovnim vodstvom v učilnici in učenjem v majhnih skupinah. Ključno pri tem pristopu je, da čeprav je najboljše rezultate mogoče doseči, če posamezniki sodelujejo v celotnem kombiniranem modelu, je vsak način učenja samostojen, tj. posamezniki se lahko odločijo, da se bodo učili samo na želeni način.

3. E-VIDEO PRENOS

Učenje na podlagi zgodbe je jedro nemškega projekta **eVideoTransfer**. Projekt od leta 2012 ponuja možnosti digitalnega učenja ljudem z nizkimi osnovnimi znanji in omejenim časom za sodelovanje pri učenju v razredu. V okviru tega projekta se razvija **usposabljanje za posamezno panogo**, ki združuje učne vsebine o osnovnih spretnostih in strokovnem znanju. Vsa usposabljanja temeljijo na spletu in učenca vodijo skozi zanimivo zgodbo, ki jo posredujejo videoposnetki. Uporabniki morajo imeti osnovno raven digitalne pismenosti, čeprav je bil razvit učni modul o uporabi miške in tipkovnice, da bi dosegli širšo ciljno skupino. EVideoTransfer izvaja ponudnik izobraževanja Arbeit und Leben - DGB/VHS Berlin-Brandenburg, financira pa ga nemško ministrstvo za izobraževanje.

Druga dobra dva **primera različnih pristopov** k modularizaciji izobraževanja odraslih sta **Švica** in **Danska**.

- Švica je ena od vodilnih držav na področju ponudbe modularnega usposabljanja. Sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja je **bila modularizacija različnih programov poskusno uvedena, da** bi zbrali praktične izkušnje in raziskali možnosti za razširitev tega pristopa v celotnem sistemu. Nekateri od teh pilotnih projektov so bili ovrednoteni, vendar je modularizacija hitro napredovala tudi brez številnih dokazov o vrednotenju (Wettstein, 2005). Danes so modularni programi na voljo v celotnem

sektorju izobraževanja odraslih. Odrasli se lahko udeležijo posameznih modulov ali pa kombinirajo različne module v celoten program usposabljanja.

● Tudi Danska ima dolgo tradicijo ponudbe modularnih programov. Na Danskem modularizacija izobraževanja odraslih učencem omogoča izjemno prilagodljivost. **Učenci lahko namreč kombinirajo module iz različnih vrst ponudbe izobraževanja odraslih, da bi pridobili formalno kvalifikacijo.** To vključuje tako raznoliko ponudbo, kot so programi aktivnega trga dela, programi osnovnega izobraževanja, visokošolsko izobraževanje, poklicno izobraževanje in celo programi neformalnega svobodnega izobraževanja. Ta fleksibilen pristop omogoča, da velik delež odraslih pridobi kvalifikacije z izobraževanjem odraslih (Desjardins, 2017).

Na koncu poročilo OECD ponuja nekaj ključnih spoznanj iz obstoječe prakse za vse sektorje, ki sodelujejo pri usposabljanju nizkokvalificiranih odraslih priseljencev:

- ▶ Pri načrtovanju učnih priložnosti upoštevajte, **kako se odrasli učijo.** Priložnosti morajo biti praktične, problemsko usmerjene in tesno povezane z (delovnim) okoljem učenca.
- ▶ **Ponudite možnosti kombiniranega učenja,** ki učencem omogočajo, da izberejo način učenja, ki jim najbolj ustreza.
- ▶ Zagotovite, da je **način učenja primeren za ciljno skupino,** poskrbite, da bo učenje prijetno (npr. z igranjem), in po potrebi zagotovite dodatno podporo (npr. pri spletnem učenju).
- ▶ Vsak program izobraževanja odraslih strukturirajte tako, da bo sestavljen iz več **samostojnih učnih modulov.**
- ▶ Odraslim omogočite **mikrokredite za** uspešno dokončanje posameznih modulov in jim omogočite, da jih združijo za pridobitev popolne kvalifikacije.
- ▶ Odraslim omogočite, da **izberejo module iz** različnih vrst ponudbe in **si** tako **oblikujejo individualno učno pot.**

3. Premostitev vrzeli

3.1 Prilagajanje učnih programov za nizkokvalificirane priseljence

Prilagoditev učnih programov za nizkokvalificirane priseljence ima osrednjo vlogo pri odpravljanju razlik in spodbujanju večje enakosti v družbi. Ker države po svetu postajajo vse bolj raznolike, je **obravnavanje posebnih potreb nizkokvalificiranih priseljencev vse pomembnejše za uspešno vključevanje**. Te prilagojene izobraževalne pobude priseljencem ne pomagajo le pri pridobivanju osnovnih znanj in spretnosti, temveč tudi pri uravnavanju konkurenčnih pogojev in spodbujanju socialne pravičnosti (prim. Kersh et al., 2021).

Da bi postavili temelje za vključujoče družbe, pa se moramo osredotočiti na trenutne izzive in se spopasti s problematičnimi strukturami pri njihovih koreninah. V zvezi s tem je nedavno špansko poročilo Accem (2020) opredelilo glavne izzive, s katerimi se soočajo nizkokvalificirani migranti, in jih razvrstilo po pomembnosti. Da bi vzpostavili most do prakse, so na voljo **alternativni načini ukrepanja**, da bi postopoma **razbili problematične strukture**.

1. Pomanjkanje zavedanja o potrebi po pridobivanju in potrjevanju socialno-delovnih spretnosti

Ena od možnosti bi bila izvajanje ciljno usmerjenih kampanj ozaveščanja, ki bi poudarjale oprijemljive koristi pridobivanja socialnih in poklicnih spretnosti ali prikazov zgodb o uspehu ljudi, ki so z izobraževanjem izboljšali svoje zaposlitvene možnosti.

2. Pomanjkanje virov za učenje pismenosti in jezikov

Pri tem je lahko v pomoč razvoj celovitih programov za jezik in pismenost, prilagojenih različnim učnim stopnjam. Poleg tega zagotavljanje lahko dostopnih virov, kot so spletni moduli, interaktivne aplikacije in delavnice v skupnosti, olajšajo vseživljenjsko učenje.

3. Težave pri dostopu do formalnega usposabljanja za odrasle

Za programe usposabljanja odraslih bi lahko uvedli fleksibilne urnike, vključno z večernimi tečaji, delavnicami ob koncu tedna in spletnimi tečaji, da bi se prilagodili različnim obveznostim nizkokvalificiranih migrantov.

4. Učitelji, ki so malo ali nič usposobljeni za medkulturnost v razredu.

Za postopno ublažitev te problematične strukture lahko pri ustvarjanju vključujočega in kulturno občutljivega učnega okolja pomaga zagotavljanje možnosti nadaljnega usposabljanja izobraževalcev za izboljšanje njihove medkulturne usposobljenosti.

5. Pomanjkanje digitalnih spretnosti

Digitalizacija vpliva na naše vsakdanje življenje, zato je vključevanje tečajev digitalne pismenosti v izobraževanje odraslih neizogibno. Ravnanje z računalniki, pametnimi telefoni in internetom je ključno vprašanje tako za izobraževanje kot za zaposljivost.

3

6. Pomanjkanje nepovratnih sredstev in štipendij za usposabljanje

Da bi izobraževanje postalo dostopnejše in cenovno ugodnejše, je ključno sodelovanje z vladnimi agencijami in zasebnimi organizacijami pri oblikovanju programov štipendij in dotacij posebej za nizkokvalificirane migrante.

7. Ksenofobno in rasistično vedenje v razredu

Ksenofobija in rasizem sta temeljni problematični strukturi, zaradi katerih migranti vsakodnevno doživljajo številne omejitve, zato sta izvajanje stroge protidiskriminacijske politike v izobraževalnih ustanovah ter izvajanje usposabljanja o raznolikosti in ozaveščenosti za učence in vzgojitelje bistvena za spodbujanje vključujočega učnega ozračja.

8. Odsotnost od pouka

Vzroke za odsotnost je treba obravnavati z individualno podporo učencem, ki se morda soočajo s težavami, kot so težave s prevozom, družinske obveznosti ali konflikti na delovnem mestu.

9. Težave pri usklajevanju

Vzpostavitev programov svetovanja in mentorstva lahko učencem pomaga uskladiti njihovo prizadevanje za izobraževanje z drugimi življenjskimi obveznostmi z nasveti o upravljanju časa in določanju prednostnih nalog.

S celovitim obravnavanjem teh vprašanj lahko ustanove za izobraževanje odraslih ustvarijo vključujoče in podporno okolje, ki olajša vključevanje nizkokvalificiranih migrantov v možnosti vseživljenjskega učenja.

3.2 Preseči ovire: Oblikovanje in spodbujanje dostopnih in privlačnih programov izobraževanja odraslih

V današnji raznoliki in hitro razvijajoči se družbi je **vključevanje nizkokvalificiranih migrantov v vseživljenjsko učenje** ne le cilj, temveč tudi **nuja**. Programi izobraževanja odraslih imajo v tem procesu osrednjo vlogo, saj služijo kot most, ki ljudem omogoča pridobivanje pomembnih spretnosti in znanj. Vendar pa morajo biti ti programi ne le na voljo, temveč tudi prilagojeni, da so **dostopni in privlačni**, če želimo resnično zagotoviti vključevanje nizkokvalificiranih migrantov. Ta prilagoditev je ključna za odpravljanje ovir in premagovanje izzivov, s katerimi se migranti pogosto soočajo. Z dostopnostjo in privlačnostjo programov izobraževanja odraslih lahko ustvarimo okolje, v katerem se lahko vsak posameznik, ne glede na raven znanja in izkušenj, aktivno vključi v vseživljenjsko učenje ter prispeva k svoji osebni rasti in širši skupnosti (prim. Mooney idr., 2017).

V prejšnjem podpoglavju so bile že prikazane nekatere možnosti za odpravo začetnih ovir in zagotavljanje dostopnosti storitev. Vendar je treba še vedno nameniti pozornost točki privlačnosti, saj ta pritegne ljudi v izobraževalno okolje, jim ponudi motivacijo in jih na koncu zadrži v tečajih, saj občutijo opolnomočenje in sodelovanje.

Vseživljenjsko učenje ima med drugim naslednje prednosti (prim. Mienert idr., 2011):



Da bi ljudi motivirali za vseživljenjsko učenje, je treba o teh prednostih vidno obveščati zunanji svet. Zato je treba pri **oglaševanju** ponudb jasno povedati, da **se udeleženci ne učijo za druge, temveč zase** in da imajo lahko zaradi tega koristi od več dejavnikov.

STRATEGIJE ZA SPODBUJANJE VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA MED MIGRANTI

Pri spodbujanju vseživljenjskega učenja migrantov je pomembno poudariti ključne vidike, zaradi katerih je ponudba privlačna in koristna za ciljno skupino. Za učinkovito usmerjanje te skupine je treba poudariti naslednje točke (prim. Andreev, 2023):

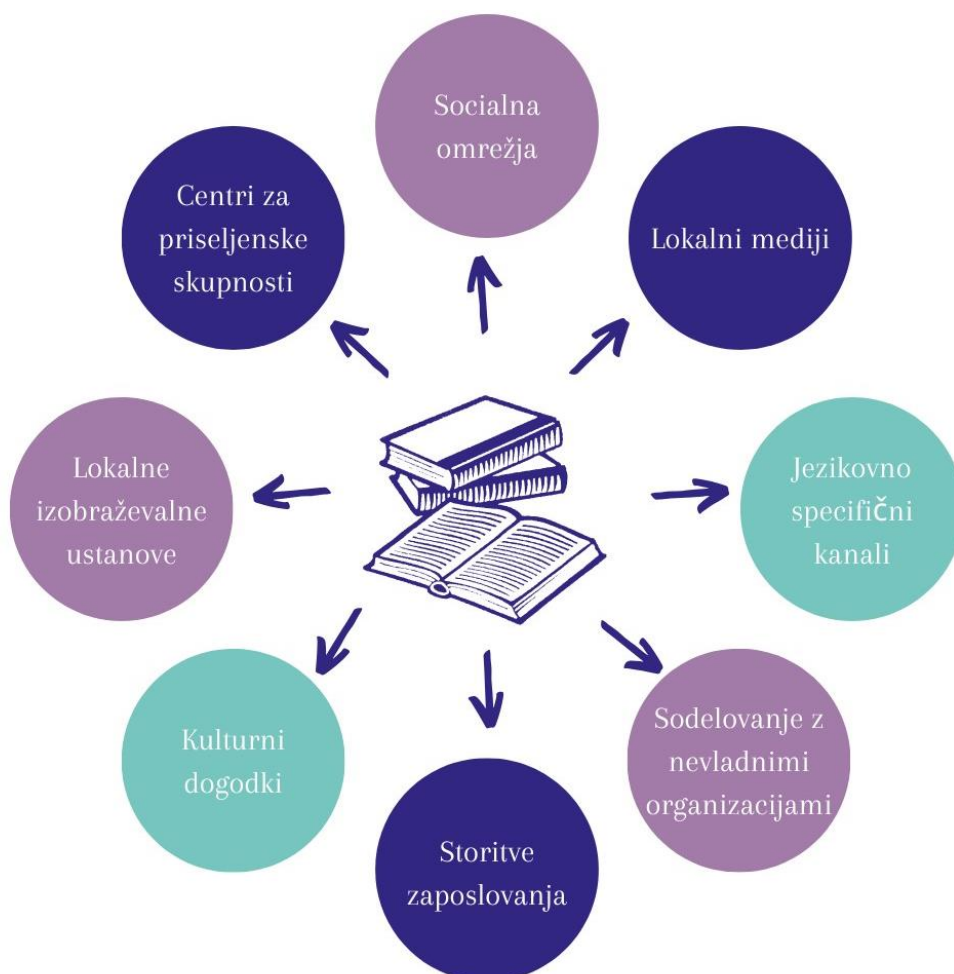
- ▶ **Osebni razvoj:** Program vseživljenjskega učenja se osredotoča na osebni razvoj učencev.
- ▶ **Številne prednosti:** Jasno sporočite, kako lahko udeleženci na različnih področjih pridobijo koristi na osebni ravni. Poudarite, kako program izboljšuje jezikovne spretnosti, povečuje zaposljivost ter spodbuja globlje razumevanje kulture in družbe gostitelja.
- ▶ **Cenovna dostopnost:** Če je program na voljo brezplačno ali po nizki ceni, to poudarite. Finančna dostopnost je za migrante pomemben vidik, zato lahko zavedanje, da je ponudba cenovno dostopna, močno poveča njeno privlačnost.
- ▶ **Prilagodljive oblike učenja:** Pomembno je poudariti, ali tečaj vključuje pomembne sestavine za samostojno učenje ali pa uporablja kombinirani pristop k učenju. Ta fleksibilnost upošteva časovne omejitve, s katerimi se migranti pogosto soočajo zaradi službenih ali družinskih obveznosti in jim olajša sodelovanje.
- ▶ **Jasni okvirni pogoji:** Zagotovite jasne informacije o logističnih vidikih. To vključuje čas tečajev, lokacije usposabljanja, delež spletnega učenja in razpoložljivost otroškega

varstva. Obravnavanje teh praktičnih vprašanj zagotavlja, da lahko migranti učinkovito načrtujejo svojo udeležbo.

- ▶ **Kulturna občutljivost:** Priznavanje in upoštevanje kulturne raznolikosti v skupnosti migrantov. Prilagodite vsebino tečaja in pristop različnim okoljem udeležencev, da ustvarite vključujoče in prijazno učno okolje.
- ▶ **Prepoznavanje in vključevanje:** Poudarite vse možnosti za uradno priznavanje pridobljenih znanj in spretnosti ali kvalifikacij, ki lahko pomembno prispevajo k vključevanju migrantov v delovno silo in družbo države gostiteljice.
- ▶ **Zgodbe o uspehu:** Pripovedujte zgodbe o uspehu migrantov, ki so imeli koristi od programa. Primeri iz resničnega življenja lahko navdihnejo potencialne udeležence in pokažejo oprijemljive rezultate (namig: nekatere od teh primerov iz resničnega življenja lahko najdete na spletni strani 3L Mindset <https://www.3lmindset.com/>).

Če upoštevate te dejavnike in jih učinkovito predstavite v svojih promocijskih dejavnostih, lahko programi vseživljenjskega učenja postanejo privlačna ponudba za migrante, ki spodbuja njihov osebni razvoj, vključevanje in splošno dobro počutje.

Za učinkovito spodbujanje izobraževanja je potreben večplasten pristop, da bi ciljno skupino dosegli po **različnih kanalih**, kot so na primer naslednji. Da bi dodatno zagotovili večjo razširjenost ponudbe, je koristno zagotoviti informacije v **lahko razumljivem jeziku** in po možnosti v **več jezikih**: (prim. Anzenberger idr., 2016)



Ne pozabite, da je treba upoštevati potrebe in kulturne preference ljudi, ki jih želite doseči. S kombinacijo teh strategij lahko povečate doseg in učinek svojih promocijskih prizadevanj.

3.3 Razmisleki za izobraževalne ustanove in delodajalce pri ustvarjanju vključujočih učnih okolij

Ustvarjanje vključujočih učnih okolij za migrante zahteva celosten pristop, ki upošteva različne vidike, da bi zagotovili njihovo uspešno vključevanje in sodelovanje. Osnovno načelo "učiti se za vedno" jih povzema na naslednji način in tako ponuja začetni pregled vključujočega izobraževanja (prim. Loucky-Reisner idr., 2014):





S spodbujanjem okolja, ki sprejema raznolikost, spoštuje različna ozadja in se odziva na individualne učne potrebe, inkluzivno izobraževanje ustvarja prostor, v katerem lahko migranti resnično uspevajo. Ta pristop priznava posebne izzive, s katerimi se lahko soočajo migranti in jih rešuje s prilagojeno podporo in viri. Vključujoče izobraževanje ne le izboljšuje dostop migrantov do učnih priložnosti, temveč jih tudi opolnomoča, da se v celoti vključijo, prispevajo in se odlično odrežejo na svoji poti vseživljenjskega učenja. Spodbuja občutek pripadnosti, krepi samozavest ter migrante opremi z veščinami in znanjem, ki jih potrebujejo za uspešno vključevanje v novo skupnost in opravljanje izpolnjujoče poklicne poti (prim. CONEDU, 2017).

Ker so potrebe lahko tako raznolike kot ljudje in njihove kulture, je treba pri vključujočem izobraževanju obravnavati več vidikov. V nadaljevanju je na voljo nekaj **začetnih podatkov** (glej CONEDU, 2017):

- ▶ **Kulturno ustrezen učni načrt:** Razvoj učnih gradiv in učnih načrtov, ki vključujejo različne kulturne perspektive, izkušnje in primere, tako da je vsebina razumljiva in zanimiva.
- ▶ **Jezikovna podpora:** Ponudite programe jezikovne podpore, kot so jezikovni tečaji ali skupine za jezikovno izmenjavo, da bi migrantom pomagali izboljšati njihovo jezikovno znanje in učinkovito komunicirati v učnem okolju.
- ▶ **Prilagodljive učne poti:** Ponudite prilagojene učne poti, ki upoštevajo različno izobrazbo in učne potrebe migrantov ter jim omogočite, da napredujejo po lastnem tempu.
- ▶ **Medsebojno mentorstvo:** Povežite migrante z lokalnimi študenti ali mentorji, ki jim lahko nudijo smernice, podporo in vpogled v izobraževalni sistem in lokalno kulturo.
- ▶ **Večjezični viri:** Ustvarite učno gradivo, vodnike in vire v več jezikih za migrante, ki morda ne govorijo lokalnega jezika.
- ▶ **Storitve svetovanja in podpore:** Vzpostavite svetovalne službe, ki bodo obravnavale čustvene in družbene potrebe migrantov ter jim nudile pomoč pri študijskih in osebnih izzivih.
- ▶ **Mehanizmi povratnih informacij:** Vzpostavite kanale za povratne informacije, preko katerih lahko učenci delijo svoje izkušnje in predloge za izboljšanje učnega okolja, da se zagotovi, da se njihov glas sliši.
- ▶ **Tehnološka dostopnost:** Zagotovite, da so spletne učne platforme uporabniku prijazne in dostopne, ter zagotovite tehnično podporo učencem, ki slabše poznajo digitalna orodja.

S temi praktičnimi pristopi lahko izobraževalne ustanove ustvarijo vključujoče okolje, ki udeležencem omogoča, da samozavestno sprejmejo vseživljenjsko učenje, kar spodbuja osebno rast, vključevanje in uspeh v njihovi novi skupnosti.

4. Zgodbe o uspehu

4.1 Vpliv izobraževanja odraslih na vključevanje in koristi vseživljenjskega učenja

Preobrazbena moč izobraževanja odraslih je najbolj očitna pri vplivu, ki ga ima na življenje nizkokvalificiranih priseljencev. S skrbno zasnovanimi programi in predanimi izobraževalci so bili partnerji priča številnim zgodbam o uspehu, ki poudarjajo, kako velike spremembe lahko naredi izobraževanje.

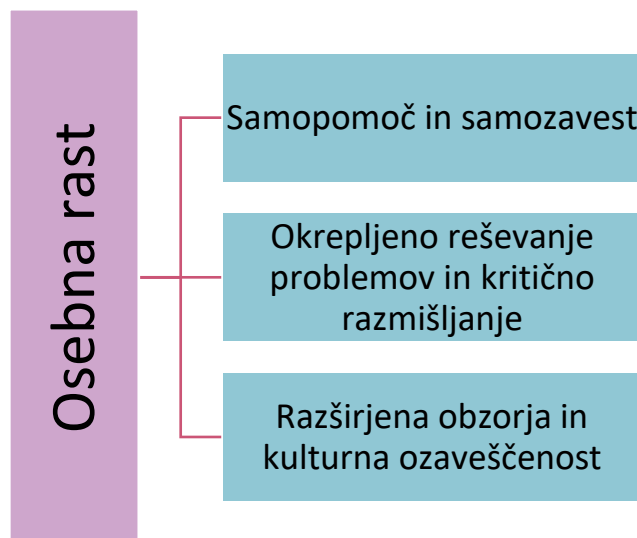
Učinek je viden na naslednjih področjih:

- ▶ Izobraževanje odraslih zagotavlja nizko kvalificiranim priseljencem orodja, ki jih potrebujejo, da se rešijo iz kroga omejenih zaposlitvenih možnosti. S pridobivanjem novih spretnosti in znanj, posamezniki dobijo dostop do bolj plačanih delovnih mest, s čimer se izboljša njihova ekonomska stabilnost in zmanjša njihova odvisnost od programov socialne pomoči.
- ▶ Znanje jezika je temelj uspešnega vključevanja. Z usmerjenim učenjem jezika odrasli učenci ne pridobijo le sposobnosti učinkovitega sporazumevanja, temveč razvijejo tudi občutek pripadnosti svoji novi skupnosti. To, na novo pridobljeno zaupanje vodi k večji družbeni udeležbi in globlji povezanosti z lokalno kulturo.
- ▶ Izobraževanje omogoča posameznikom, da dejavno sodelujejo v državljanem življenju svojih skupnosti. Z boljšim razumevanjem lokalnih politik, pravic in odgovornosti so odrasli učenci bolj pripravljeni za državljanske dejavnosti, od glasovanja na lokalnih volitvah do prostovoljnega sodelovanja pri pobudah skupnosti.
- ▶ Dostop do izobraževanja pozitivno vpliva tudi na zdravstvene rezultate. Izobraženi posamezniki se o svojem zdravju pogosteje odločajo na podlagi informacij, kar prispeva k bolj zdravemu življenjskemu slogu in manjšim stroškom zdravstvenega varstva. Poleg tega izobrazba krepi občutek lastne moči, kar lahko pozitivno vpliva na duševno zdravje in splošno dobro počutje.
- ▶ Koristi izobraževanja odraslih presegajo okvir posameznega učenca. Starši, ki se vključujejo v učenje, postanejo pozitivni vzorniki svojim otrokom, poudarjajo vrednost izobraževanja in doma ustvarjajo spodbudno učno okolje. S tem se v družini vzpostavi krog vseživljenjskega učenja.

4.2 Osebna in poklicna rast z izobraževanjem odraslih

Izobraževanje odraslih ni le sredstvo za pridobivanje znanja, temveč katalizator za osebno in poklicno preobrazbo. Posamezniki, ki se vključujejo v vseživljenjsko učenje prek programov izobraževanja odraslih, doživijo globoko pot rasti, tako v osebem življenju kot v poklicu.

4



- ▶ **Samopomoč in samozavest:** Izobraževanje odraslih omogoča posameznikom, da prevzamejo nadzor nad svojo učno potjo. S pridobivanjem novih spretnosti in znanj se njihova samozavest poveča, kar jim omogoča, da se z novo pridobljenim občutkom samozavesti spopadajo z izzivi in priložnostmi.
- ▶ **Okrepljeno reševanje problemov in kritično razmišljanje:** Z aktivnim sodelovanjem v izobraževanju odraslih učenci razvijejo boljšo sposobnost kritičnega razmišljanja. Naučijo se analizirati situacije, upoštevati več vidikov in sprejemati utemeljene odločitve - to je znanje, ki se razširi daleč onkraj učilnice.
- ▶ **Razširjena obzorja in kulturna ozaveščenost:** Sodelovanje z različnimi učnimi gradivi in interakcija z vrstniki iz različnih okolij spodbuja globlje razumevanje različnih kultur in perspektiv. Ta kulturna kompetenca je v našem globaliziranem svetu neprecenljiva prednost.



- ▶ Večja zaposljivost in napredovanje v karieri: Izobraževanje odraslih posameznike opremi z veščinami in znanjem, potrebnim za uspeh na današnjem hitro razvijajočem se trgu dela. Delodajalci cenijo zaposlene, ki so zavezani k nenehnemu učenju, kar pogosto vodi do večjih možnosti za napredovanje v karieri.
- ▶ Podjetniški podvigi in inovacije: Mnogi uspešni podjetniki priznavajo, da je izobraževanje odraslih gonilna sila njihove sposobnosti inovacij in ustvarjanja novih podjetij. Sposobnost prilagajanja, učenja in uporabe znanja je temelj podjetniškega uspeha.
- ▶ Prispevki za skupnost in družbo: Posamezniki, ki z izobraževanjem odraslih doživijo osebno in poklicno rast, pogosto dejavno prispevajo k svoji skupnosti. Svoje znanje, spretnosti in izkušnje delijo z drugimi in tako ustvarjajo učinek valovanja pozitivnih sprememb.

4.3 Zgodbe iz resničnega življenja, ki prikazujejo vpliv izobraževanja odraslih na priseljence

bit *schulungcenter*
member of **bit** group



"Po končanem šolanju v Avstriji sem napisal več kot sto prošenj. Nihče me ni sprejel. Želel sem delati, zato sem se začasno zaposlil v supermarketu. Presenetljivo me je nekega dne nekdo poklical in me vprašal, ali želim opravljati pripravništvo preko fundacije skupaj s podjetjem. Zelo sem bil vesel, da mi je nekdo ponudil to priložnost, in sem jo sprejel. Zdaj delam s številnimi različnimi ljudmi, ki so vsi odlično izobraženi in so študirali, vsi pa me obravnavajo spoštljivo in enakopravno. To me zelo navdušuje."

► O programu

Program, ki sem se ga udeležil, delno financira fundacija. Gre za nekakšno skrajšano usposabljanje, vendar so tečaji podobni tistim na poklicni šoli. Te tečaje si lahko oseba prosto izbere, vendar so povezani z delovnim mestom. Obstaja tudi mentor iz fundacije, jaz pa moram dajati mesečna poročila in opisovati, kaj sem se naučil v podjetju. Lahko pa tudi sam izbiram posamezne tečaje, ki jih lahko obiskujem, tako da mi pomagajo pri vključevanju ali nadaljnji karieri.



"Kot migrant prideš sem in imaš občutek, da te prvih nekaj negativnih informacij, ki jih dobiš od ljudi, lahko odvrne od tega, da bi naredil nekaj dejansko dobrega. Stvar je v tem, da največkrat nimamo priložnosti spregovoriti, da bi ljudje videli, kdo v resnici smo in kaj prinašamo. Ne samo, da sem se v tem programu veliko naučila, ampak sem tudi ustvarila družino in skupnost, saj tu nisem imela družine. Zato menim, da bi bilo treba pripraviti več takšnih programov za ljudi, ki ne vedo, kako naj napredujejo v svojih skupnostih."

► O programih

"Leta 2013 sem pridobila kvalifikacijo za zdravstveno nego in zdaj delam na tem področju. Imam tri otroke, stare 13, štiri in eno leto, ki jih moram podpirati. Po tem, kar sem preživela, ne želim storiti ničesar, kar bi bilo v nasprotju z zakonom. Želim plačevati davke in biti koristen član družbe.

Moje življenje je zdaj tako drugačno. Veliko, veliko bolje mi je... Zdaj sem srečna. Delam, sem dobra državljanica. Želim ostati tukaj in tu vzgajati svoje otroke."



"Ko sem prišla iz svoje države, sem spoznala, da resnično potrebujem usposabljanje, če želim dobiti kakovostno delo, ki ni povezano z gredami ali žetvijo. Izkoristiti sem morala svoje znanje na področju jezikov. V Maroku sem se v šoli učila francoščino in angleščino in vedno me je privlačil svet turizma. V Malagi je bilo v tem sektorju veliko priložnosti. Zato sem pri andaluzijskem zavodu za zaposlovanje opravila tečaj usposabljanja za tehnika turističnih informacij, nato pa sem prišla na to akademijo, da bi se usposabljala na področju jezikov (želela sem pridobiti certifikat iz angleščine, saj je v Španiji zelo pomembno, da se znanje izkazuje skozi diplome). Tečaj je bil zelo zanimiv, saj mi je ponudil vsa orodja za soočanje s potrebami trga dela."

► O programih

Kot sem že povedala, je bil tečaj za turističnega informatika 480-urni tečaj, ki ga je ponujal andaluzijski zavod za zaposlovanje (SAE). Tečaj je potekal od ponedeljka do petka od 9. do 14. ure in je bil sestavljen iz modulov usposabljanja, od tehnik dela s strankami do kakovosti dela s strankami, telefonske pomoči in turistične geografije.

Tečaj je bil popolnoma brezplačen, dostop do njega pa je bil enostaven, saj so bile kvote za priseljence in ranljive skupine. Učitelji so bili na splošno zelo strokovni in spodbudni, in tudi ko smo končali tečaj, so nam poslali informacije o tečajih in štipendijah, zato priporočam tovrstne tečaje. Ne le zaradi same vsebine, temveč tudi zaradi ljudi, ki jih spoznaš, in možnosti navezovanja stikov. Po tečaju sem s svetovalko za zaposlovanje iz SAE opravila prilagojeno pot vključevanja (*itinerario personalizado de inserción*) in na srečo sem našla pogodbo o pripravništvu, za katero sicer nisem bila veliko plačana, vendar mi je pomagala, da sem svoje znanje uporabila v praksi.

To se je zgodilo pred petimi leti, napredovala sem in zdaj delam kot receptorka v hotelu, čeprav želim nadaljevati usposabljanje.



"Med pripravništvom v Španiji sem se imela čast udeležiti se dveh tečajev ki sta resnično obogatila mojo izkušnjo in razširila mojo poklicno obzorje. Tečaji, ki jih je vodila madridska gospodarska zbornica, eden s področja trženja in drugi s področja projektnega vodenja, so mi omogočili dragocen vpogled v poslovni svet. Ta izkušnja pa je bila resnično posebna, saj sem imela priložnost, da sem to, kar sem se naučila v učilnici, neposredno uporabila pri opravljanju pripravništva v lokalnem podjetju. Povezovanje teorije s prakso je obogatilo moje razumevanje teh konceptov in mi omogočilo, da sem postala učinkovitejši vir za organizacijo. Če povzamem, mi je praksa v Španiji zagotovila ne le kulturno obogateno izkušnjo, temveč tudi priložnost, da sem s tema dvema predmetoma pridobila ključne spretnosti. Moje razumevanje trženja in projektnega vodenja se je bistveno poglobilo. Hvaležna sem svoji ekipi in inštruktorjem tečajev za stalno podporo in usmerjanje na tem edinstvenem potovanju."

► O programih

Tečaj je vodila madridska gospodarska zbornica. Kot je bilo že opisano, sta bila dva tečaja, eden na področju trženja, drugi pa na področju projektnega vodenja. Oba predmeta sta se poučevala prek spleta in sta imela najprej teoretični, nato pa še praktični del, ki je ustrezal pripravništvu, ki ga je opravljala v podjetju. Teoretični del je vključeval teorijo, nato pa še ocenjevalni del ob koncu vsakega modula. Tečaj trženja ji je odprl oči. Poglobila sem se v strategije oblikovanja blagovne znamke, tržne raziskave, oglaševanje in upravljanje družbenih medijev ter tako bolje razumela, kako podjetja vzpostavljajo in ohranjajo globalno prisotnost. Zaradi strokovnega znanja inštruktorjev je bila izkušnja učenja še bolj koristna. Pri drugem tečaju, ki je bil namenjen vodenju projektov, sem pridobila orodja in metodologijo, ki so potrebna za učinkovito načrtovanje, izvajanje in nadzor projektov. S praktičnimi vajami in študijami primerov sem razvila bistvene veščine, kot so upravljanje časa, učinkovito komuniciranje, prepoznavanje in zmanjševanje tveganj ter koordinacija skupine.

Vsak tečaj je trajal 6 mesecev. Prvi se je začel novembra 2021, drugi pa maja 2022. Vpis je potekal na podlagi delovnega dogovora med podjetjem in gospodarsko zbornico. Ker je potekal prek spleta, si imel za dokončanje vsakega tečaja 6 mesecev, pri čemer si preučil vse teme, ob koncu vsakega modula opravil evalvacijo, za zaključek tečaja pa si moral s pomočjo mentorja izdelati nalogo. Naloga se je naložila na učno platformo in bila je ocenjena. Ta dva tečaja je opravila, ker sta bila povezana s položajem, ki ga je opravljala v podjetju, in sicer kot vodja projektov za evropske projekte v podjetju Acción Laboral.



"S težkim srcem sem zapustila domovino, vendar sem zdaj v Sloveniji zelo srečna. Ni bilo vedno lahko. Ko sem prišla v Slovenijo in začela delati, sem se že zavedala, da moram znati slovenski jezik. Vključila sem se v krajši program učenja jezika in pozneje v večurni program, kjer sem spoznala veliko novih ljudi, se vključila v različne delavnice, spoznavala okolje in mesto. Vključevanje mi je bilo zelo pomembno in sčasoma sem postajala vse bolj samozavestna in danes imam redno zaposlitev, sem srečno poročena in pričakujem otroka. Če bi me kdo vprašal, ali bi kaj spremenila, bi zagotovo rekla ne, saj sem hvaležna za vso pomoč, predvsem pa vsem v LUV, ki so me podpirali in v meni videli, kaj zmorem."

Naida Halilović Jusić

► O programih

Naida se je med letoma 2018 in 2020 udeležila različnih programov. Program učenja slovenskega jezika ZIP združuje učenje slovenskega jezika s programom seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo Republike Slovenije. Izvaja se v 60, 120 ali 180 urah. Program učenja slovenskega jezika vključuje tudi življenjske in delovne teme, ki krepijo vključevanje priseljencev v slovensko družbo.

Poleg tega se je udeležila programa Osnovne kompetence s poudarkom na učenju jezika, delavnic *Geeting to know Velenje* ter programa Upravno in pravno svetovanje.

"Ko sva se z Naido prvič srečale, je bila zelo zadržana in tiha. Sčasoma sem ugotovila, da je zelo nadarjena in motivirana za učenje novega jezika, zato sem ji svetovala, naj se pridruži drugim delavnicam, kjer je vidno napredovala. Po končanem programu sem jo večkrat povabila, da se mi pridruži na Slovenskem inštitutu za izobraževanje odraslih in predstavi svojo zgodbo. Postala je bolj samozavestna in pozneje opravila izpit iz slovenščine na ravni B1." Barbara Majhen, učiteljica

5. Spreminjanje načina razmišljanja

5.1 Kaj je miselnost?

Vsak posameznik ima svojo miselnost. To lahko opredelimo kot prepričanje ali dojemanje, ki ga ima posameznik o sebi ali o življenju na splošno.

Miselnost, ki jo ima oseba, določa, kaj verjame, kako razmišlja in kako deluje. Miselnost je zelo pomembna, saj določa, kako oseba pristopa k življenju in se giblje po svetu. Neposredno vpliva nase in na ljudi, ki jo obkrožajo, tako za sedanost kot tudi za prihodnost.

Miselnost lahko osebo vodi k cilju ali pa ji ga preprečuje. Nekatere miselne usmeritve so lahko celo škodljive za osebo in njene bližnje.

Čeprav ima vsaka oseba "glavno" miselnost, ima verjetno tudi manjše miselnosti, ki so z njo povezane.

Različna razmišljanja

Obstajajo različne vrste miselnosti, ki jih lahko ima posameznik. Mnoge od njih so bile v preteklosti že preučene in raziskane, verjetno pa se bodo v prihodnosti razvile in pojavile še druge.

Nekatere najpogostejše in najbolj komentirane miselne usmeritve so:

- ▶ Miselna naravnost za rast
- ▶ Fiksna miselnost
- ▶ Ustvarjalna miselnost
- ▶ Pozitivna miselnost
- ▶ Produktivno razmišljanje

Na splošno miselnost vključuje kontinuum, ki sega od določene miselnosti do njenega popolnega nasprotja. Primeri takšnih kontinuumov so rastna in fiksna miselnost ali pozitivna in negativna miselnost.

Oseba z določenim načinom razmišljanja je lahko na katerem koli delu tega kontinuumu. To pomeni, da ni nujno, da sta dve različni osebi s podobnim načinom razmišljanja enako intenzivni ali enako močni. Kot primer: ena oseba je lahko 85-odstotno usmerjena k rasti, druga pa je lahko 100-odstotno usmerjena k rasti.

5

5.2 Pomen miselne naravnosti za rast

Dr. Carol Dweck z univerze Stanford je raziskala, preučila in močno promovirala izraz Growth Mindset. Verjetno je to tudi ena najbolj raziskanih vrst miselnosti, saj je povezana z uspehom na različnih življenjskih področjih (Yeager et al., 2019).

Miselna naravnost za rast je nagnjenost ljudi k prepričanju, da lahko svoje sposobnosti razvijejo s trdim delom. Z naravnostjo k rasti se bolj trudite, želite se naučiti novih strategij in iščete povratne informacije, ko se vam zatakne (Dweck, 2015). Lahko bi rekli, da se vsakdo rodi z miselnostjo rasti. Dojenčki se želijo naučiti plaziti, vstati, govoriti in hoditi, in to z zelo trdim delom.

Miselnost se lahko sčasoma spremeni. Če imata otrok in najstnik miselno naravnost za rast, bosta najverjetneje pokazala željo po učenju, odkrivanju novih stvari in trdem delu v šoli in življenju. To bo kasneje v življenju privedlo do večjega učnega uspeha. Ti isti ljudje se bodo kot odrasli znali bolje odzvati na morebitne težave ali neuspehe, ki se pojavijo v življenju in ne bodo zlahka obupali.

Primeri miselne naravnosti k rasti

Miselnost za rast lahko pozitivno vpliva na vaš pristop k učenju, težavam in osebnemu razvoju. Spodbuja odpornost, prilagodljivost in močno težnjo po razvijanju lastnih sposobnosti.

Raziskovalci menijo, da je doseganje miselnosti rasti postopen proces, ki se ga je mogoče naučiti z različnimi strategijami, kot so nevroplastičnost (sposobnost možganov, da se spreminjajo in prilagajajo), spodbujanje vpliva dodajanja besede "še" v svoj besednjak, ko se soočamo z izzivi, zagotavljanje konstruktivnih povratnih informacij in spodbujanje ljudi, da na izzive gledajo kot na priložnosti za učenje.

Običajni primeri miselne naravnosti k rasti so:

- ▶ **Učenje novega jezika:** Julia se želi naučiti nemškega jezika in se zaveda izzivov, ki jih učenje novega jezika lahko prinese. Po prvem mesecu tečaja nemščine ne opravi prvega izpita. Namesto da bi verjela, da ni dovolj dobra, to izkušnjo razume kot znak, da se mora izboljšati in nadaljevati z učenjem. Je vztrajna in se zaveda, kako pomembna sta doslednost in praznovanje majhnih zmag na poti.
- ▶ **Okrevanje po neuspehu:** Andrés je izgubil službo. Namesto da bi se osredotočil na negativni vidik odpustitve, je ostal vzdržljiv. Vzame si nekaj časa za razmislek o tem, kaj je šlo narobe in opredeli vidike, ki bi jih lahko izboljšal. Še naprej izboljšuje svoja znanja in spretnosti ter se veseli novih priložnosti.
- ▶ **Sprememba navade:** Helen se je pred kratkim odločila, da bo začela živeti bolj zdravo. Je kadiilka, rada se prehranjuje s hitro hrano in ne uživa v redni vadbi. Njena naravnost k rasti ji pomaga razumeti, da je sprememba mogoča z naporom in vztrajnostjo. Čeprav prej ni skrbela za svoj življenjski slog, je zdaj pripravljena na osebni razvoj in se osredotoča na napredek, tudi če je ta počasen.

Fiksna in rastna naravnost

Fiksna miselnost je nasprotje miselnosti za rast. Ljudje s fiksno miselnostjo so prepričani, da so sposobnosti in talenti prirojene lastnosti, ki jih ni mogoče pridobiti, običajno se izogibajo

izzivom in na neuspehe gledajo kot na pomanjkanje sposobnosti. Običajno so bolj občutljivi na kritiko, saj jo dojemajo kot obsodbo in ne kot priložnost za izboljšanje.

Carol Dweck pravi, da fiksna in rastna miselnost vodita k sprejemanju različnih smernic, ki spreminjajo naš življenjski slog. Razvijanje miselnosti rasti lahko vodi k večji motivaciji, uspehu in pozitivnejšemu pogledu na življenje. Spodbuja željo po učenju, odpornost pred izzivi in pozitiven odnos do osebnega razvoja.

5.3 Oblikovanje miselnosti

Čeprav posamezniki s fiksno miselnostjo morda ne bodo sprejeli te ideje, Dweckova meni, da so ljudje sposobni spremeniti svojo miselnost.

Sprejmite svoje potovanje: osredotočite se na dragocene izkušnje, ki jih srečujete na poti.

Spodbujajte moč besedne zveze "ŠE": Ko se soočate z izzivi ali težavami, se spomnite, da določene spretnosti še niste osvojili'.

Osredotočite se na konstruktivne povratne informacije in načine, kako nenehno izboljševati določene vidike ali učinkovitosti.

Spodbujajte prevzemanje tveganja in izzive.

Postavite cilje, usmerjene v rast.

Vlagajte v osebni razvoj.

Spodbujanje podpornega okolja, v katerem je varno delati napake, prositi za pomoč in postavljati vprašanja.

Postavljanje pričakovanj in zahtevnih ciljev.

Bistvo miselne naravnosti k rasti je, da učitelji postavijo visoka pričakovanja in cilje za vse učence. Zato je pomembno, da so naloge zanje dovolj težke ali zahtevne, hkrati pa ohranjajo visoke standarde za vse. Cilj je prav v tem, da učitelji najdejo način, kako doseči učence z

"nizkimi sposobnostmi". Vsem učencem morajo nameniti enako časa in pozornosti, ne glede na njihove začetne spretnosti.

Miselnost "vse zmoreš" ne zadostuje. Učitelji morajo učence naučiti, kako doseči visoke standarde. Prevzeti morajo odgovornost in je ne smejo prenašati na učence. Učitelji jim morajo pomagati, da pridobijo spretnosti in poiščejo vire, s katerimi lahko napredujejo pri doseganju svojih ciljev. V nasprotnem primeru, če učence samo motivirajo brez dodatne pomoči, lahko to privede do nasprotnega učinka: občutka neuspeha.

Spremljati je treba napredek pri doseganju ciljev in spodbujati trud učencev. Pohvala za trud ne pomeni le spodbujanje, temveč mora voditi k dosežkom. Če cilji niso doseženi, morajo učitelji učencem pomagati, da ocenijo svoje strategije in izberejo nove.

Za učinkovito doseganje ciljev je pomembno, da so ti čim bolj specifični. Natančni morajo biti glede vsebine in časovnega okvira. Jasnejši kot je načrt za doseganje ciljev, lažje ga bo spremljati in po potrebi spreminjati.

Miselna naravnost za rast pri dajanju navodil.

Učitelji morajo biti pri poučevanju pozorni na več vidikov svojega govora. Pozorni morajo biti na to, kako dajejo navodila, kako se odzivajo na uspehe in kako na neuspehe. Že majhne besede lahko popolnoma spremenijo pomen povedanega.

Vpliv jezika se začne s pohvalami in odzivanjem na napake. Za spodbujanje miselne rasti je treba pohvaliti trud in trdo delo, ne pa naravnih sposobnosti. Tako je namesto stavka "Kako si pameten" bolje reči: "V nalogo si vložil veliko truda in ti je uspelo".

Na napake se je treba odzvati pozitivno, saj so priložnost za učenje. Pomembno je, da učitelji učencem to čim bolj približajo.

NAMESTO (FIKSNA MISELNOST)	POSKUSITE (MISELNOST ZA RAST).
"Včasih je bolje, da se odrečete"	"Če ena strategija ne deluje, poskusite drugo"
"ta matematični problem je pretežak zate"	"ta matematični problem lahko zahteva nekaj časa in Truda"
"bodi previden, naredil si veliko napak"	"z napakami si lahko pomagate pri boljšem učenju"
"ti si tako pameten"	"Vidim, da se zelo trudiš pri tem."

Sklepi

Ta obsežna knjižica obravnava večplastne izzive, s katerimi se soočajo nizkokvalificirani priseljenci pri dostopu do izobraževanja odraslih. Poudarja ključno vlogo sodelovanja med izobraževalnimi ustanovami, delodajalci in širšo skupnostjo pri premagovanju teh ovir. S prepoznavanjem in odpravljanjem edinstvenih ovir, s katerimi se soočajo ti posamezniki, utiramo pot bolj vključujoči in uspešni prihodnosti. Knjižica zagovarja izobraževalne ustanove, delodajalce in javnost, naj dejavno podpirajo vključevanje nizkokvalificiranih priseljencev v izobraževanje odraslih, hkrati pa poziva k nadaljnjim prizadevanjem za spodbujanje vseživljenjskega učenja in socialne vključenosti za izboljšanje družbe. Knjižica vključuje tudi primere zgodb o uspehu, ki so jih zagotovili partnerji v projektu in ki prikazujejo vpliv izobraževanja in različnih programov na vključevanje priseljencev.

Izobraževalne ustanove in delodajalce pozivamo, naj prevzamejo proaktivno vlogo pri podpiranju vključevanja nizkokvalificiranih priseljencev v izobraževanje odraslih. To vključuje izvajanje prilagojenih programov, fleksibilne možnosti učenja in ustvarjanje vključujočega okolja, ki ustreza različnim potrebam in ozadjem. Poleg tega naj se širša javnost zavzame za politike, ki spodbujajo dostopnost in enakost v izobraževanju odraslih, saj se zaveda njegovega preobrazbenega potenciala.

Pomen spodbujanja vseživljenjskega učenja in socialnega vključevanja je poudarjen kot ključni imperativ za vse zainteresirane strani. Oblikovalci politik, izobraževalci, delodajalci in skupnosti si morajo vztrajno prizadevati za odpravo ovir in zagotavljanje enakih možnosti za posameznike vseh ravni znanja in izobrazbe. Z vztrajnim prizadevanjem lahko oblikujemo bolj vključujočo družbo, v kateri lahko vsak član pomembno prispeva.

Zaključimo lahko, da se preobrazbena moč izobraževanja odraslih ne kaže le v pridobivanju spretnosti, temveč tudi v velikem vplivu, ki ga ima na osebno in poklicno rast. Priseljence z nizkimi kvalifikacijami opremlja z bistvenimi znanji in spretnostmi, jim omogoča, da živijo izpolnjujoče življenje, prispevajo k svojim skupnostim in premostijo družbene razlike. S priznavanjem in obravnavanjem edinstvenih izzivov, s katerimi se soočajo ti posamezniki, lahko spodbujamo bolj vključujočo in boljšo prihodnost za vse.

Reference

Accem (2020). Estudio sobre las necesidades de la población inmigrante en España: tendencias y retos para la inclusión social. Informe ejecutivo. Dostopno tukaj: <https://www.accem.es/wp-content/uploads/2021/01/INFORME-EJECUTIVO-Estudio-Estatal-Sistemas.pdf>

Andreev, Ivan (2023). Lerntheorien: Lebenslanges Lernen. Dostopno tukaj: <https://www.valamis.com/de/hub/lebenslanges-lernen>

Anzenberger, Judith/ Gaiswinkler, Sylvia (2016). Menschen mit Migrationshintergrund besser erreichen. Dostopno tukaj: https://wien.arbeiterkammer.at/service/studien/Arbeitsmarkt/Menschen_mit_Migrationshintergrund_besser_erreichen.pdf

CONEDU (2017). Erwachsenenbildung in der Migrationsgesellschaft. Dostopno tukaj: <https://erwachsenenbildung.at/downloads/aktuell/serien/seriemigrationsgesellschaft2016.pdf>

Desjardins, R. (ur.) (2017), Politična ekonomija sistemov izobraževanja odraslih, Bloomsbury Academic, London, New York

Evropska komisija. (2019) Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021-2027). Pridobljeno s spletne strani: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>.

Field, J. (2003). Državlјanska angažiranost in vseživljenjsko učenje: J.: Ugotovitve raziskave o socialnem kapitalu in odnosu do učenja. *Studies in the Education of Adults*, 35(2), 142-156. Retrieved from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02660830.2003.11661479>

Fouarge, D., T. Schils in A. de Grip (2013), " Zakaj nizko izobraženi delavci manj vlagajo v nadaljnje usposabljanje?", *Applied Economics*, Vol. 45/18, str. 2587-2601, <http://dx.doi.org/10.1080/00036846.2012.671926>.

Granderath, J.S., Martin, A. & Froehlich, L. Vpliv udeležbe v izobraževanju odraslih na zadovoljstvo z življenjem priseljencev in domačinov: Longitudinalna analiza vpliva na vpliv priseljencev in migrantov ter na njihov položaj v družbi. *J Happiness Stud* 22, 3043-3067 (2021). <https://doi.org/10.1007/s10902-020-00340-7>

Kersh, Natasha/ Toivianen, Hanna/ Pitkänen, Pirkko/ Zarifis, George K. (2021). Young Adults and Active Citizenship (Mladi odrasli in aktivno državlјanstvo). *Towards Social Inclusion through Adult Education (K družbeni vključenosti z izobraževanjem odraslih)*.

Knowles, M. (1984), *Andragogika v akciji*. Uporaba sodobnih načel učenja odraslih, Jossey-Bass.

Loucky-Reisner, Birgitta/ Holder, Eva (2014). Adaption des learn forever Lernarrangements für Migrantinnen. Dostopno tukaj: <https://erwachsenenbildung.at/basisbildung-pdfs/learn-forever-know-how-adaption-fuer-migrantinnen.pdf>

Mienert, Malte/ Pitcher, Sabine (2011). *Pädagogische Psychologie: Theorie und Praxis des Lebenslangen Lernens: Theorie und Praxis des Lebenslangen Lernens*.

Inštitut za migracijsko politiko (MPI). (2013). Reševanje problematike zapravljanja možganov: Strategije za izboljšanje priznavanja tujih kvalifikacij priseljencev. Pridobljeno s spletne strani: <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/Sumption-Credentialing-FINAL.pdf>.

Miselnost - posodobljena izdaja: december 26, 2007

Mooney, Robert/ O'Rourke, Claire (2017). SOLAS. Barriers to Further Education and Training with Particular Reference to Long Term Unemployed Persons and Other Vulnerable Individuals (Ovire za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje s posebnim poudarkom na dolgotrajno brezposelnih osebah in drugih ranljivih posameznikih). Dostopno tukaj: <https://www.solas.ie/f/70398/x/432b2fa3ba/barriers-to-fet-final-june-2017.pdf>.

OECD (2019), Getting Skills Right: Vključevanje nizkokvalificiranih odraslih v učenje, www.oecd.org/employment/emp/engaging-low-skilled-adults-2019.pdf

OECD (2019), Pot do integracije: Pregledi OECD o izobraževanju migrantov, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d8ceec5d-en>. <https://www.oecd.org/migration/the-road-to-integration-d8ceec5d-en.htm>.

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD). (2019). Getting Skills Right: (1): Sistemi izobraževanja odraslih, pripravljeni na prihodnost. Pridobljeno s spletne strani: <https://www.oecd.org/fr/publications/getting-skills-right-future-ready-adult-learning-systems-9789264311756-en.htm>.

Peri, Giovanni in Chad Sparber. (2009). Specializacija nalog, priseljevanje in plače. American Economic Journal: Applied Economics, 1 (3): 135-69. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.1.3.135>

Schnepf, S. V. (2007). Prikrajšanost priseljencev na področju izobraževanja: pregled desetih držav in treh raziskav. Journal of Population Economics, 20, 527-545. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00148-006-0102-y>

Siar, Sheila. (2013). Od visokokvalificiranih k nizkokvalificiranim: S.: Revisiting the Deskilling of Migrant Labor (Ponovna preučitev preusmerjanja migrantske delovne sile). Serija razpravnih dokumentov PIDS št. 2013-30. <https://www.econstor.eu/handle/10419/126949>

Strategije za učinkovito načrtovanje pouka, CRTL (Center za raziskovanje učenja in učenja), Univerza v Michiganu

Strategije za ohranjanje osredotočenosti na cilj (z nasveti za boljšo osredotočenost). (2021, 15. april). Karierni vodnik Indeed. Pridobljeno 24. januarja 2022.

Suárez-Orozco, C., Yoshikawa, H., Teranishi, R. in Suárez-Orozco, M. (2011). Odraščanje v senci: The developmental implications of unauthorized status. Harvard Educational Review, 81(3), 438-473.

Szaflarski, M., & Bauldry, S. (2019). Učinki zaznane diskriminacije na telesno in duševno zdravje priseljencev in beguncev. In Immigration and Health (str. 173-204). Emerald Publishing Limited. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/S1057-629020190000019009/full/html>

UNESCO. (2016). Izobraževanje za ljudi in planet: Ustvarjanje trajnostne prihodnosti za vse. Globalno poročilo o spremljanju izobraževanja, 2016. <https://en.unesco.org/gem-report/report/2016/education-people-and-planet-creating-sustainable-futures-all>

Wettstein, E. (2005), "Varia Modularisierung im Berufsbildungssystem der Schweiz", https://www.researchgate.net/publication/237267511_Varia_Modularisierung_im_Berufsbildungssystem_der_Schweiz

Zarifis, G. K. (2021). Programi aktivnega državljanstva za brezposelne mlade odrasle z nizkimi kvalifikacijami v južni Evropi: Udeležba, doseg in ovire. Mladi odrasli in aktivno državljanstvo, 19. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/48705/1/9783030650025.pdf#page=35>